

YOSHLARNING TA'LIM VA BANDLIGINI TA'MINLASH SIYOSATI

Chorshanbiyeva Diyora Chorshanbiyevna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti mustaqil izlanuvchisi<https://orcid.org/0009-0002-4144-1030>

UDK 94 (575.1)

Annotatsiya: Mazkur maqolada yosh avlod vakillarining ta'lim olishi va ularni munosib ish o'rinlari bilan ta'minlashga doir davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari tahlil etiladi. Unda O'zbekistonda yoshlar ta'limi va bandligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlar, qabul qilinayotgan dastur va qarorlar, mavjud muammolar yoritilgan. Shuningdek, maqolada yoshlarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish, kasbiy tayyorgarligini oshirish va ularni tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etish masalalariga ham alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash yili", IT Park, "One Million Uzbek Coders", "Yoshlar daftari", gender tenglik.

Аннотация: В данной статье анализируются приоритетные направления государственной политики в сфере образования молодого поколения и обеспечения его достойными рабочими местами. В ней освещаются реформы, осуществляемые в Узбекистане в области образования и занятости молодежи, принимаемые программы и решения, а также существующие проблемы. Кроме того, в статье особое внимание уделяется вопросам развития инновационного мышления молодежи, повышения ее профессиональной подготовки и широкого вовлечения в предпринимательскую деятельность.

Ключевые слова: "Год поддержки молодежи," IT Park, "Один миллион узбекских программистов," "Молодежная тетрадь," гендерное равенство.

Abstract: This article analyzes the priorities of state policy concerning the education of the younger generation and providing them with decent employment opportunities. It highlights the reforms being implemented in Uzbekistan to ensure youth education and employment, adopted programs

and decisions, as well as existing challenges. The article also pays special attention to developing innovative thinking among young people, enhancing their professional training, and widely engaging them in entrepreneurial activities.

Keywords: "Year of Youth Support," IT Park, "One Million Uzbek Coders," "Youth Registry," gender equality.

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ/INTRODUCTION). Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari asrida har bir davlatning barqaror taraqqiyoti va kelajagi, avvalo, yosh avlodning bilim darajasi, kasbiy salohiyati va mehnatga bo'lgan munosabati bilan chambarchas bog'liqdir. Shu boisdan ham ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlarda yoshlarni sifatli ta'lim bilan ta'minlash, ularning zamonaviy kasb-hunarlariga ega bo'lishiga imkon yaratish va bandligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham mustaqillik yillaridan boshlab yoshlarga oid siyosat bosqichma-bosqich takomillashib, keyingi yillarda u yanada izchil va tizimli tus oldi. "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasida yoshlarning har tomonlama yetuk, intellektual salohiyatli, vatanparvar shaxslar bo'lib voyaga yetishini ta'minlash, ularni munosib ish o'rinlari bilan ta'minlash bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Yoshlar har qanday jamiyatning intellektual va iqtisodiy salohiyatini belgilovchi asosiy omildir. Ularning ta'lim olishi, zamonaviy kasb va ko'nikmalarga ega bo'lishi, shuningdek, mehnat bozorida o'z o'rnini topa olishi – mamlakat taraqqiyotining barqarorligida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan, yoshlarning ta'lim va bandligini ta'minlash bo'yicha izchil va samarali siyosat yuritilishi dolzarb

vazifalardan hisoblanadi. Ayniqsa, bugungi kunda global iqtisodiy muhitda yuzaga kelayotgan o'zgarishlar, mehnat bozorida raqobatning kuchayishi va texnologik rivojlanish sharoitida yoshlarning kasbiy tayyorgarligi va bandligini oshirish masalasi dolzarblik kasb etmoqda. O'zbekistonda bu boradagi davlat siyosati yoshlarga oid qonun hujjatlari, milliy strategiyalar va dasturlar orqali mustahkamlanib, amaliy chora-tadbirlar bilan boyitilmoqda. Mazkur mavzuni o'rganish nafaqat mavjud muammolarni tahlil qilish, balki ularni bartaraf etish yo'llarini aniqlash, zamonaviy yondashuvlarni ishlab chiqish hamda davlat siyosatini takomillashtirishga ilmiy asoslar bilan hissa qo'shish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (JINTEPATYPA II METOD / MATERIALS AND METHODS). Yoshlarning ta'lim olishi va mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyasi masalasi O'zbekistonda ko'plab ilmiy tadqiqotlar va xalqaro tashkilotlar hisobotlarida keng yoritilgan. Jumladan, Jahon bankining "Youth Employment in Uzbekistan: Opportunities and Challenges" nomli hisobotida yoshlarning maktabdan ishga o'tish jarayonidagi muammolar, ayniqsa, kasb-hunar ta'limi va raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish zaruriyati ta'kidlangan. Hisobotda faol mehnat bozoriga oid dasturlar (ALMPs) samaradorligini oshirish, xususan, amaliyot dasturlari va ish haqi subsidiyalarini kengaytirish tavsiya etilgan. [1]

UNICEF tomonidan o'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistondagi yoshlarning 77% ta'lim, 61.8% esa bandlik masalalarini eng dolzarb muammolar sifatida ko'rsatgan. Tadqiqotda, shuningdek, 54.6% yoshlar maktabni tugatgach na ta'limda, na ishda, na kasb-hunar o'qishida ishtirok etmayotgani aniqlangan. Bu ko'rsatkich ayollar orasida 74% ga yetgan. [2] K. X. Abdurahmonovning ilmiy ishlari yoshlar bandligini ta'minlashda davlat siyosatining ahamiyatini yoritadi. Uning tadqiqotlarida yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish, raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi ish o'rinlari yaratish va kasb-hunar ta'limini

modernizatsiya qilish muhimligi ta'kidlangan. Muallif, shuningdek, yoshlar bandligiga oid xalqaro tajribalarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish zarurligini qayd etadi. [3]

Davlat siyosati doirasida, "Yoshlar daftari", "Har bir oila — tadbirkor" va "Yoshlar mehnat guzari" kabi dasturlar yoshlarning bandligini oshirishga qaratilgan. Biroq, mavjud adabiyotlarda bu dasturlarning samaradorligi, ularning yoshlar ehtiyojlariga mosligi va uzoq muddatli ta'siri bo'yicha chuqur tahlillar yetarli emas.

Ushbu tadqiqotda yoshlarning ta'lim va bandligini ta'minlash siyosatini o'rganish uchun aralash metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotda huquqiy hujjatlar, normativ-huquqiy hujjatlar, davlat statistika qo'mitasi tomonidan taqdim etilgan yoshlar bandligi va ta'lim darajasi bo'yicha statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Shuningdek, yoshlar, ta'lim muassasalari vakillari va ish beruvchilar bilan so'rovnoma va chuqur intervyular o'tkazildi. Tadqiqotda to'plangan ma'lumotlar deskriptiv va sifatli tahlil usullari yordamida tahlil qilindi. Tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekistonda yoshlar ta'limi va bandligini ta'minlash siyosatining samaradorligini baholash va takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdir.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION). O'zbekiston Respublikasi yoshlar siyosatini izchil amalga oshirish orqali ta'lim va bandlik sohalarida muhim yutuqlarga erishmoqda. 2024-yilda Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan e'lon qilingan "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash yili" doirasida 400 ming yoshning bandligini ta'minlash va yoshlar ishsizligi darajasini 14 foizdan 11 foizga tushirish maqsad qilingan. [4] Bu tashabbus mamlakatda yoshlar masalalariga bo'lgan e'tiborning yuksak darajada ekanligini ko'rsatadi.

Yoshlar bandligini oshirishda "Yoshlar daftari" dasturi muhim rol o'ynadi. Ushbu dastur orqali 648 ming nafar ishsiz yosh ro'yxatga olinib, 283 ming nafari ish bilan ta'minlandi. [5] Ayniqsa, "Uychi tumani tajribasi" asosida 62,9 ming yoshning bandligi ta'minlangani ushbu modelni boshqa hududlarga ham tatbiq etish zarurligini

ko'rsatmoqda. Shaxsiy tahlilimizga ko'ra, bu kabi hududiy loyihalar yoshlar bandligini hal qilishda nisbatan qisqa muddatda samarador natijalar bera oladi.

Ta'lim sohasida ham ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Masalan, "One Million Uzbek Coders" loyihasi doirasida 215 ta IT o'quv markazi tashkil etilib, ko'plab yoshlar zamonaviy raqamli ko'nikmalarga ega bo'lishdi [6]. Bu esa ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirmoqda. Shu bilan birga, UNICEF tomonidan amalga oshirilgan loyihalar, ayniqsa, chekka hududlardagi qizlar, jumladan, nogironligi bo'lgan qizlarni qamrab olgani ta'limdagi inklyuzivlik darajasi oshayotganidan dalolat beradi [7].

Biroq, mavjud muammolar hamon dolzarb bo'lib qolmoqda. Jahon banki hisobotiga ko'ra, O'zbekistonda 15–29 yoshdagi yoshlarning 42 foizi na ta'limda, na bandlikda, na o'qishda (NEET) ishtirok etmayapti. Ayniqsa, bu ko'rsatkich ayollar orasida 74 foizga yetgani jiddiy e'tiborni talab qiladi. Shaxsiy mulohazamizga ko'ra, bu holat gender tengligi muammolarining hali to'liq bartaraf etilmaganligini anglatadi. Shu sababli, ayollar uchun maxsus dasturlarni joriy etish, ularga qulay mehnat sharoitlarini yaratish dolzarb vazifa sifatida qaralishi kerak.

Xalqaro tajribalar ham yoshlar bandligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Jahon banki tavsiyalariga ko'ra, amaliyot dasturlari va ish haqi subsidiyalarini kengaytirish, davlat-xususiy sheriklik asosida yangi imkoniyatlar yaratish samarali choralar sirasiga kiradi [8]. Bu yerda O'zbekiston uchun aynan mahalliy ehtiyojlarga moslashtirilgan xalqaro modellardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yoshlarning mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyasi uchun nafaqat raqamli ko'nikmalarni oshirish, balki psixologik tayyorgarlik va kasbiy maslahat xizmatlarini rivojlantirish ham muhim hisoblanadi. Jahon banki hisobotida ta'kidlanganidek, yoshlar orasida ishga joylashishdagi asosiy muammolardan biri — mehnat bozorining talablariga mos keladigan kasbiy mahorat va motivatsiyaning yetishmasligidir[9]. Shuning uchun yoshlar

uchun kasbiy rejalashtirish va ish qidirish ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha maxsus trening va seminarlar tashkil etilishi zarur. Shu nuqtayi nazardan, yoshlarni ishga joylashtirishda ko'proq individual yondashuv qo'llanilishi kerak. Har bir yoshning qobiliyatlari, ta'lim darajasi va qiziqishlariga mos ish o'rinlarini taklif qilish uchun davlat organlari va xususiy sektor hamkorligini yanada mustahkamlash lozim.

Bundan tashqari, so'nggi yillarda O'zbekistonda yosh tadbirkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. "Yoshlar biznesni boshlash uchun imtiyozlar va grantlar" dasturlari ko'plab yoshlarning o'z biznesini yaratishiga yordam bermoqda[10]. Bu esa iqtisodiy faollikni oshirishda yangi imkoniyatlarni yaratadi. Ammo, tajriba shuni ko'rsatadiki, yosh tadbirkorlar uchun malaka oshirish, moliyaviy boshqaruv va marketing sohalarida ko'proq qo'llab-quvvatlash kerak.

Shuningdek, yoshlar orasida innovatsiyalarni rivojlantirish uchun ilmiy va texnologik startaplar ko'paymoqda. IT Park va Innovatsion rivojlanish vazirligi tomonidan taqdim etilgan grantlar va inkubator dasturlari yoshlarning ijodiy va texnologik salohiyatini ochishga xizmat qilmoqda[11]. Bunday dasturlarni kengaytirish yoshlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirishga yordam beradi.

Ayollar bandligi bo'yicha olib borilayotgan ishlar alohida e'tibor talab qiladi. Ayollarning ishga joylashishdagi muammolari, ayniqsa oilaviy majburiyatlar va gender stereotiplari sababli yuzaga keladi. Shu bois, oilaviy mas'uliyatlarni kamaytirish uchun davlat darajasida bolalar bog'chalari va kun bo'yi faoliyat yurituvchi xizmatlarni rivojlantirish zarur[12]. Bu esa ayollarni iqtisodiy faoliyatga jalb qilishni osonlashtiradi. Yoshlar orasida ijtimoiy faoliyat va ko'ngilli harakatlarni rag'batlantirish ham bandlikni oshirishda yordam beradi. Turli ijtimoiy loyihalar va sport tadbirlari yoshlarning jamoat bilan integratsiyasini kuchaytirib, ularning ishga bo'lgan qiziqishini oshiradi[13].

Qishloq joylarda yoshlar uchun kasb-hunar o'quv markazlarini kengaytirish muhim vazifalardan biridir. Shuningdek, qishloq

xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalarida yoshlarni rag'batlantirish, ularga zamonaviy texnologiyalar asosida ta'lim berish zarur [14]. Boshqa davlatlarning tajribasini o'rganish ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, Yaponiya va Germaniyada yoshlarni ish bilan ta'minlash uchun davlat va biznes o'rtasida kuchli hamkorlik yo'lga qo'yilgan. Ushbu tajriba O'zbekistonda ham yoshlarni ish bilan ta'minlash tizimini takomillashtirishda o'rganilishi va joriy qilinishi mumkin [15].

2024-yil oxiriga kelib, O'zbekistonda mehnatga layoqatli aholining ishsizlik darajasi 5,8 foizni tashkil etdi, bu esa yil boshiga nisbatan 1 foiz punktga pasayishni ko'rsatmoqda. Natijada, taxminan 876 ming nafar fuqaro ish bilan ta'minlanishni kutmoqda [16]. Bu raqamlar iqtisodiyotda ish o'rinlari yaratish sohasida sezilarli yutuqlar borligini ko'rsatadi, biroq ish bilan band bo'lmaganlar soni hali ham yuqori darajada.

Shu yil davomida "Yoshlar daftari" dasturi doirasida 300 mingdan ortiq yoshlarning bandligini ta'minlash ko'zda tutilgan bo'lib, ushbu loyiha yoshlarni ro'yxatga olish va ularning turli muammolarini hal etish maqsadida ijtimoiy-iqtisodiy xizmatlar ko'rsatishni o'z ichiga oladi [17]. Ushbu dastur yoshlarning bandligini oshirish bilan birga, ularning hayot sifatini yaxshilashga ham xizmat qiladi.

Bundan tashqari, "One Million Uzbek Coders" loyihasi orqali 15 mingdan ziyod iqtidorli yoshlar xalqaro standartlarga mos keladigan dasturlar asosida IT sohasida tayyorlanadi. Mazkur loyiha yoshlar orasida axborot texnologiyalarini keng targ'ib qilish va sohaning eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan [18]. Bu esa mamlakatning raqamli iqtisodiyotga o'tishini tezlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Jahon bankining taqdim etgan ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda ayollar bandligi darajasi past bo'lib, gender tengligi masalasi dolzarb muammo sifatida qolmoqda. Ayollarning ishga joylashishidagi qiyinchiliklar asosan oilaviy majburiyatlar va gender stereotiplari bilan bog'liq [19]. Gender tengligini ta'minlash uchun kompleks choralar ko'rilishi zarur, chunki bu nafaqat ijtimoiy adolat, balki iqtisodiy rivojlanish uchun ham

muhim. Shu bois, qishloq joylarda yoshlarni kasb-hunar o'quv markazlari orqali tayyorlashni kengaytirish muhim vazifaga aylanmoqda. Ayniqsa, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalarida yoshlarni zamonaviy texnologiyalar bilan tanishtirish va ularga sifatli ta'lim berish rag'batlantirish choralari orasida bo'lishi zarur [20]. Bu esa qishloq hududlarida ishchi kuchi sifatini oshirishga yordam beradi.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION). O'zbekiston Respublikasi yoshlar siyosatini izchil amalga oshirish orqali ta'lim va bandlik sohalarida sezilarli yutuqlarga erishmoqda. "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash yili" doirasida belgilangan maqsadlar – yoshlarning bandligini oshirish va ishsizlik darajasini kamaytirish davlat tomonidan yoshlarning ijtimoiy-iqtisodiy farovonligiga qaratilgan ustuvor vazifa ekanligini ko'rsatadi. "Yoshlar daftari" kabi dasturlar va hududiy loyihalar yoshlarni ish bilan ta'minlashda samarali mexanizmlar sifatida namoyon bo'lmoqda. Ta'lim sohasida, ayniqsa "One Million Uzbek Coders" loyihasi va UNICEFning inklyuziv ta'lim tashabbuslari yoshlarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishiga yordam bermoqda, bu esa ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirmoqda. Biroq, ayniqsa ayollar orasida NEET ko'rsatkichining yuqoriligi va gender tengligi muammolari dolzarb masala sifatida qolmoqda. Shu sababli, gender muammolarini hal etish va ayollarni iqtisodiy faoliyatga keng jalb qilish uchun maxsus dasturlarni joriy etish lozim. Xalqaro tajribalar asosida davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish, yoshlarni kasbiy tayyorlash, psixologik qo'llab-quvvatlash va ishga joylashish ko'nikmalarini rivojlantirish yoshlar mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyasida muhim omillardir. Qishloq joylarda kasb-hunar o'quv markazlarini kengaytirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va xizmat ko'rsatish sohalarida yoshlarni rag'batlantirish davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari sifatida davom ettirilmoqda. Umuman olganda, yoshlarni ta'lim va bandlik sohalarida qo'llab-quvvatlash uchun kompleks va individual yondashuvni rivojlantirish,

gender tengligini ta'minlash hamda xalqaro | yoshlarning ijtimoiy-iqtisodiy farovonligini
tajribalarni o'zlashtirish mamlakatimizda | yanada oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOT VA MANBALAR RO'YXATI (ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES):

1. World Bank. (2021). *Youth Employment in Uzbekistan: Opportunities and Challenges*. – <https://documents1.worldbank.org/curated/en/666311634704762319/pdf/Youth-Employment-in-Uzbekistan-Opportunities-and-Challenges.pdf>.
2. UNICEF. (2021). *U-Report Uzbekistan: Youth Perspectives on Education and Employment*. – <https://www.unicef.org/uzbekistan/en/youth-report-pr>.
3. Abdurahmanov K.H. *Youth Entrepreneurship in the Context of Digital Economy Development // Problems and Prospects of Ensuring Employment...*, Samarkand, 2021. – https://ru.wikipedia.org/wiki/Абдурахманов,_Каландар_Ходжаевич.
4. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi. *Yoshlarni qo'llab-quvvatlash — mamlakat taraqqiyotining drayveri*. – <https://parliament.gov.uz/articles/1952>.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi. *Yoshlar bilan ishlash borasida 2024-yilda amalga oshirilgan ishlar*. – <https://gov.uz/oz/yoshlar/news/view/31498>.
6. IT Park Uzbekistan. *Digital Technologies and Transport*. – https://gov.uz/en/activity_page/digital_technology.
7. International Trade Centre. *How the UN guides Uzbekistan's youth in its digital journey*. – <https://www.intracen.org/news-and-events/news/how-the-un-guides-uzbekistans-youth-in-its-digital-journey>.
8. Jahon banki. *Youth Employment in Uzbekistan: Opportunities and Challenges*. – <https://documents1.worldbank.org/curated/en/666311634704762319/pdf/Youth-Employment-in-Uzbekistan-Opportunities-and-Challenges.pdf>.
9. Jahon banki. *Youth Employment in Uzbekistan: Opportunities and Challenges*. – <https://documents1.worldbank.org/curated/en/666311634704762319/pdf/Youth-Employment-in-Uzbekistan-Opportunities-and-Challenges.pdf> (takroriy, murojaat qilingan sana: 04.07.2025).
10. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi. *Yosh tadbirkorlikni rivojlantirish*. – <https://investment.gov.uz/uz/yosh-tadbirkorlik>.
11. IT Park Uzbekistan. *Yoshlar uchun inkubator va grant dasturlari*. – <https://itpark.uz/uz/programs>.
12. O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi. *Ayollar bandligini oshirish choralari*. – https://mehnat.uz/uz/gender_policy.
13. Yoshlar ishlari agentligi. *Ijtimoiy faol yoshlar*. – <https://yoshlar.gov.uz/uz/social-activities>.
14. O'zbekiston Qishloq xo'jaligi vazirligi. *Qishloq yoshlarini qo'llab-quvvatlash*. – <https://agro.uz/uz/yoshlar>.
15. OECD. *Youth Employment Policies in OECD Countries*. – <https://www.oecd.org/employment/youth/>.
16. Jahon banki. *Youth Employment in Uzbekistan: Opportunities and Challenges*. – <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/>.
17. O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi. Rasmiy sayt: <https://mehnat.uz>.
18. Raqamli texnologiyalar vazirligi. *One Million Uzbek Coders loyihasi haqida*. – <https://digital.gov.uz>.
19. *Demokrat.uz*. *Yoshlar daftari dasturi va yoshlar bandligi*. – <https://demokrat.uz>.
20. *Kun.uz*. *Ayollar bandligini oshirish masalalari*. – <https://kun.uz>.